

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 631.1

*Пуцентайло П.Р.,
д-р екон. наук, професор, професор кафедри
обліку та економіко-правового
забезпечення агропромислового бізнесу
Костецький Я.І.,
канд. екон. наук, доцент, докторант
кафедри обліку та економіко-правового
забезпечення агропромислового бізнесу
Тернопільського національного економічного університету*

ТЕОРЕТИКО – МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ КАТЕГОРІЇ «ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ»

Постановка проблеми. У процесі сільськогосподарського виробництва між суб'єктами господарювання встановлюються певні економічні відносини, що за своєю суттю є сукупністю різних елементів ринкової економіки. В умовах сьогодення сільське господарство, як і національна економіка, розвивається під дією об'єктивних законів ринку, що обумовлює розгляд організаційно-економічних чинників впливу на їхнє формування. Розкриваючи економічну сутність організаційно-економічного забезпечення, важливо зазначити, що воно виступає як конкретний прояв більш широкого і багатогранного соціально-економічного явища – економічного механізму забезпечення відтворювального процесу, який у процесі свого формування охоплює такі аспекти: налагодження економічних зв'язків; вдосконалення форм організації праці; методів управління; ефективне використання важелів товарно-грошових відносин; оптимізація використання чинників виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань теорії, методології і практики організаційно-економічного механізму функціонування аграрного сектора присвячені праці науковців: В. Я. Амбросова, В. І. Бойка, П. І. Гайдуцького, Ю. Я. Лузана, Ю. О. Лупенка, М. Й. Маліка, В. Я. Месель-Веселяка, М. К. Пархомця, П. Т. Саблука, О. В. Скидана, А. М. Стельмашука та ін. Проте у теоретичному та методологічному аспектах залишаються недостатньо вивченими виробничо-господарські відносини у взаємозв'язку з наявними ресурсами, потенціалом і новітніми технологіями.

Постановка завдання. Метою статті є розгляд і вивчення особливостей організаційно-економічного механізму розвитку аграрного сектора, що є важливим методологічним завданням і результатом наукового узагальнення виробничо-господарської практики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування ефективного розвитку аграрного сектору, адаптованого до сучасних ринкових умов, неможливе без дії певного механізму, скерованого на забезпечення збалансованого і стабільного розвитку сільського господарства, який би відповідав на сучасні виклики. Розвиток аграрного бізнесу об'єктивно зумовлений необхідністю забезпечення єдності та безперервності взаємопов'язаних етапів виробництва, переробки сільськогосподарської продукції і доведення її до споживачів агропродовольчого ринку. Аграрний сектор дає змогу створити організаційно-економічні умови, що забезпечують ефективне функціонування суб'єктів сільськогосподарського виробництва, переробки та агропродовольчого ринку, нарощування обсягів продовольства на основі регулювання процесів взаємної зацікавленості товаровиробників у збільшенні продовольчих ресурсів країни й її експортного потенціалу. Взаємодія між організаційними структурами – суб'єктами господарювання і органами управління – реалізується за допомогою організаційно-економічного механізму, який здійснюється через регулювання цін, тарифів, митних ставок, фінансово-кредитну, податкову та страхову політику держави.

Так, І. В. Сідельникова з метою підвищення конкурентоздатності вітчизняного аграрного сектору пропонує запровадити механізм регулювання економічних відносин, який би базувався на таких принципах:

– створення однакових умов діяльності суб'єктів господарювання в економіці країни на основі запровадження показника середньої норми прибутку для регулювання рівня цін на сільськогосподарську продукцію;

– вирішення питання ринку землі, яке би дало можливість отримувати сільськогосподарським товаровиробникам належну їм земельну ренту;

– створення державних резервів, упорядкування державних замовлень, регіональних закупівель, налагодження організованої роботи ринків сільськогосподарської продукції;

– державний контроль за доходами сільськогосподарських товаровиробників, корегування ринковими, ресурсними, ціновими, фінансовими, кредитними та іншими доступними важелями впливу прибутків агровиробників з метою досягнення справедливої їх паритетності порівняно з іншими галузями економіки [1, с. 173–174].

Дослідження організаційно-економічного механізму зумовлює використання методології системного підходу. За основу системного підходу взято принцип, згідно з яким складні явища об'єктивної реальності розглядаються як цілісні феномени, утворені особливими механізмами зв'язку і функціонування складових їх частин. Перевага системного підходу полягає в тому, що він потребує максимально можливого врахування всіх аспектів проблеми в їх взаємозв'язку та цілісності, виділення головного і істотного, визначення характеру і спрямованості зв'язків між структурними складовими проблеми. Специфіка системного аналізу здійснює прояв в орієнтації на пошук оптимальних рішень при обмежених ресурсах (кадрів, фінансів, часу, техніки і т. ін.) та одночасно звужує сферу дослідження організаційно-економічних відносин, що формують організаційно-економічну складову господарського механізму, і дає змогу виокремити організаційно-економічний механізм господарювання. Організаційно-економічний механізм аграрного сектору є базовою частиною механізму господарювання, його змістовою сутністю, в якій знаходять конкретний вираз об'єктивні ринкові закони, що діють на виробничу систему сільського господарства на тлі регулюючих впливів, які задаються аграрною політикою держави з урахуванням ризикових умов середовища функціонування суб'єктів господарювання. У загальному вигляді його можна визначити як сукупність прийомів, методів та важелів економічного впливу держави і ринкових структур на виробничу систему комплексу (підприємства і їх трудові колективи) з метою узгодження економічних інтересів суспільства з приватними (груповими й індивідуальними) інтересами суб'єктів господарювання. Поняття організаційно-економічного механізму господарювання в рослинництві і тваринництві має локальне значення та конкретизує зміст організаційно-економічного механізму господарювання аграрного сектору щодо конкретної галузі аграрного виробництва з урахуванням його виробничої специфіки і тенденції розвитку. На думку В. В. Чепурко, в економічній літературі часто вживається поняття «організаційно-економічний механізм», що застосовується, як правило, для окреслення організаційних елементів економічного механізму [433, с. 82].

На сьогодні подано багато визначень змісту організаційно-економічного механізму. В економічній літературі ототожнюються поняття «організаційно-економічний механізм», «господарський механізм» та «економічний механізм». При цьому науковці пропонують різні визначення терміна «механізм», запозиченого з інженерії. Укладачі Економічного словника-довідника поняття «механізм» трактують як систему, пристрій, спосіб, що визначають порядок певного виду діяльності [2, с. 355]. Великий тлумачний словник української мови цей термін розглядає саме з позиції техніки, тобто визначає його як пристрій, що передає або перетворює рух [3, с. 665]. Термін «механізм» у перекладі з грецької мови означає «пристрій», «прилад», «машина», що передає або перетворює рух; тобто послідовність станів, процесів, які визначають будь-які дії, явища, систему, пристрої, що формують порядок будь-якого виду діяльності [4].

С. В. Мочерний розглядає господарський механізм як систему основних форм, методів використання основних економічних законів, усунення суперечностей суспільного виробництва [5, с. 50]. Л. І. Абалкін вважає, що господарський механізм – це складне й багатопланове поняття, яке відображає як внутрішні процеси функціонування економіки, так і її взаємодію з продуктивними силами та надбудовою суспільства. Через нього взаємодіють продуктивні сили і виробничі відносини, а удосконалення господарського механізму забезпечує відповідність конкретних форм виробничих відносин рівню продуктивних сил, що постійно зростає [6, с. 6]. Визначаючи складові механізму господарської діяльності, здатні забезпечити розвиток виробничого потенціалу, звернемо увагу на позицію В. Я. Меселя-Веселяка, який стверджує, що аграрне виробництво має дві складові розвитку: перша – організаційна, друга – економічна [7, с. 3].

У сучасних дослідженнях організаційно-економічний механізм господарювання трактується по-різному. Так, на думку Ю. Я. Лузана, організаційно-економічний механізм слід розуміти як спосіб забезпечення реалізації вимог об'єктивних законів у процесі суб'єктивності людської діяльності, який задає правила економічної гри, орієнтуючи діяльність та поведінку господарювання суб'єктів у напрямі реалізації визначених цілей [8, с. 4]. Інші вітчизняні вчені організаційно-економічний механізм визначають як сукупність організаційних структур, цінових, фінансово-кредитних, податкових та інших важелів і стимулів [9–11]. Зокрема, Л. Є. Довгань та Г. О. Дудукало розглядають організаційно-економічний механізм функціонування підприємств як систему формування цілей і стимулів, які дають

змогу перетворити у процесі трудової діяльності рух (динаміку) матеріальних та духовних потреб членів суспільства на рух засобів виробництва і його кінцевих результатів, спрямованих на задоволення платоспроможного попиту споживачів [2, с. 255].

На думку В.З. Мазлоєва, організаційно-економічний механізм – це сукупність взаємопов'язаних економічних важелів та методів впливу на виробництво, обмін, розподіл і споживання продуктів [13, с. 38–40]. Ж.А. Ахмедова стверджує, що організаційно-економічний механізм регулювання сільського господарства – це система координації економічних взаємовідносин, що виникають між суб'єктами господарювання в процесі виробництва, спрямована на забезпечення його стійкості [14, с. 16]. Ю. Лисенко і П. Єгоров розглядають організаційно-економічний механізм як систему цілей та стимулів, які дають змогу перетворити у процесі трудової діяльності рух матеріальних і духовних потреб членів суспільства на рух засобів виробництва та його кінцевих результатів, спрямованих на задоволення платоспроможного попиту споживачів [15, с. 86–87]. Інші автори ототожнюють організаційно-економічний механізм з управлінням підприємством як сукупність організаційних і економічних засобів впливу суб'єкта управління на керований об'єкт з метою досягнення бажаних станів об'єкта управління за допомогою вироблення управлінських рішень, що забезпечують поєднання статичної й динамічної [16, с. 153]. О.М. Могильний переконаний у тому, що організаційно-економічний механізм має забезпечити ринкову трансформацію аграрного сектора економіки [17, с. 53]. Передусім О.Ю. Шилова розуміє цей механізм, що охоплює здійснення функцій управління для досягнення мети розвитку шляхом реалізації системи цілей підприємства як результату використання його ресурсів [18, с. 7]. В.М. Бутенко розглядає його як сукупність систем, що сприяють комплексному узгодженню економічних інтересів підприємства агропромислового комплексу, місцевих органів влади та жителів сільської місцевості у сфері задоволення сукупних потреб. Складовими організаційно-економічного механізму він визначає такі системи: фінансово-кредитну; систему управління; організаційну систему; систему регулювання й управління [19, с. 40]. Інші автори переконані, що це система адаптації суб'єктів підприємницької діяльності до зовнішніх умов, зорієнтована на пошук і реалізацію можливостей підприємств, що забезпечать їх сталий розвиток та виживання у період трансформаційної економіки [20, с. 27].

У ринкових умовах організаційно-економічний механізм багатофункціонального розвитку аграрного сектору є механізмом адаптації аграрної галузі до змін зовнішнього середовища. Виходячи із цих позицій, О. Є. Матвеева пропонує розглядати його як комплекс елементів двох напрямів [21, с. 6–7]:

– суто ринкового характеру, що базується на об'єктивних законах ринкової економіки і є сукупністю категорій, які визначають саморегулюючі функції ринку (пропозиція, попит, ціна, конкуренція тощо);

– державного регулювання економіки, що в сучасних умовах органічно доповнюють цивілізовані ринкові відносини.

П. Т. Саблук, М. Й. Малік та В. А. Валентинов визначають механізм господарювання таким чином:

а) як систему, що приводить у рух економіку;

б) як інтегровану систему економічних, організаційних, правових форм і методів управління народним господарством [22, с. 201–203].

Отже, в науковій літературі організаційно-економічний механізм розглядається з двох позицій:

1) як механізм управління підприємством для більш ефективного налагодження взаємодії між підрозділами підприємства;

2) як сукупність методів управління виробничим процесом та формування нормативних актів управління підприємством.

Взагалі кажучи, організаційно-економічний механізм доцільно розглядати як процес переробки елементів управління в механізм управління у процесі налагодження діяльності підприємства.

Стало класичним визначення організаційно-економічної системи як складної взаємозалежної сукупності елементів – організаційно, економічно, а іноді і технологічно пов'язаних між собою підсистем нижчого рівня [23, с. 143]. При цьому організаційно-економічний механізм розвитку аграрного сектору треба розуміти як частину господарського механізму національної економіки, систему, що зумовлює наявність у ньому певних структурних елементів.

Запропонований підхід до виділення організаційно-економічного механізму в аграрному секторі як структурного елементу господарського механізму методологічно спирається на властивість адитивності, відповідно до якої економічні механізми високого рівня як елементи охоплюють механізми нижчого рівня. І.О. Крюкова організаційно-економічний механізм розвитку аграрного сектору в ринкових умовах розуміє як сукупність організаційних заходів (правових, технічних, соціальних) та економічних заходів зовнішньої і внутрішньої дії, що впливають на економічний інтерес суб'єктів господарської діяльності з метою підвищення ефективності діяльності [24, с. 128]. погоджуємося з думкою М. К. Пархомця та В. В. Гудака, що визначальною характеристикою сучасного організаційно-економічного механізму господарювання в умовах ринкових відносин є стимулювання виробників до ефективного господарювання через економічний інтерес його учасників, який

позиціонується як найбільш адекватний інструмент здійснення аграрних перетворень і становлення ефективного сільськогосподарського власника [25, с. 14].

Організаційно-економічний механізм розвитку аграрного сектору економіки – це сукупність організаційних структур, комплекс конкретних форм та методів управління, за допомогою яких реалізуються діючі в конкретних умовах економічні закони і забезпечується процес розширеного відтворення [26, с. 389–397]. Організаційно-економічні форми комплексного використання сукупності об'єктивно обумовлених законами ринку методів, важелів та інструментів регулювання і стимулювання відтворювального процесу у взаємодії з продуктивними силами. Це система, що складається з комплексу взаємопов'язаних елементів, спрямованих на ефективне використання земельних, трудових, матеріальних і фінансових ресурсів у процесі виробництва. В системі аграрних відносин виробничі процеси і чинники їх конкурентоспроможності займають особливе місце та відіграють визначальну роль, оскільки всередині соціально-економічної системи агровиробництва і конкурентоспроможність слід розглядати як співвідношення форми та змісту, зумовлені в кінцевому підсумку кількісними й якісними параметрами функціонування виробничого потенціалу.

Отже, організаційно-економічний механізм господарювання та розвитку аграрного сектору – це сукупність методів економічного і організаційного впливу на всіх учасників виробництва сільськогосподарської продукції, переробки, транспортування та реалізації на ринку з метою мотивації їх соціальної, виробничої, інвестиційної, інноваційної діяльності для підвищення конкурентоспроможності й рівня вітчизняного виробництва, достатнього для забезпечення продовольчої незалежності країни, а також економічної та фізичної доступності агропродовольчої продукції ринку. Розвиток організаційно-економічного механізму функціонування системи управління аграрним сектором відбувається під впливом виконуваних функцій основними сільськогосподарськими виробниками продукції і розглядається з точки зору ефективності та конкурентоспроможності. При цьому необхідно враховувати зміни, що відбуваються на продовольчому ринку: рівномірний розподіл фінансових, трудових і природних ресурсів та збільшення об'єктивності аграрного сектору; поява нових посередницьких послуг; розширення частки споживчих потреб.

Розкриваючи економічну сутність організаційно-економічного механізму, зазначимо, що він є конкретним проявом більш широкого і багатогранного соціально-економічного явища – економічного механізму забезпечення відтворювального процесу, який у ході свого формування охоплює такі аспекти: налагодження економічних зв'язків; вдосконалення форм організації праці та методів управління; ефективне використання важелів товарно-грошових відносин; оптимізація використання чинників виробництва.

Отже, організаційно-економічний механізм у структурі господарського механізму аграрного сектору в дослідженнях різних авторів розглядають таким чином:

- 1) як форма організаційно-економічних відносин;
- 2) як система форм, методів, важелів, інструментів впливу на економіку в межах чинного правового поля;
- 3) як система організації суспільного виробництва з властивими їй функціями;
- 4) як елемент системи вищого рівня (управління економікою, суспільством, соціально-економічними процесами);
- 5) як керуюча підсистема економіки;
- 6) як сукупність форм і методів господарювання.

Проведений аналіз понятійного апарату дав змогу виявити варіативність підходів у науковій літературі до визначення категорії «організаційно-економічний механізм аграрного сектору». Вирішення цієї проблеми щодо організаційно-економічного механізму аграрного сектору має корелювати у співвіднесенні його з внутрішньою структурою організаційно-економічних відносин, що формують його об'єктивну основу. Їх складність дає змогу виділити вже в межах організаційно-економічного механізму дві складові – організаційну та економічну – й уявити організаційно-економічний механізм у вигляді блокової моделі, що містить два відносно самостійних блоки (механізм нижчого рівня) – організаційний і економічний, а також інструменти реалізації заходів, які належать до макро-, мезо- та мікрорівнів (рис. 1).

На макрорівні основними елементами організаційного механізму є нормативно-правове забезпечення консультаційної діяльності, координація розвитку, а також централізоване інформаційне, інноваційне та методичне забезпечення сільськогосподарських товаровиробників.

Економічний блок підтримки сільськогосподарських товаровиробників в аграрному секторі передбачає: пільгове оподаткування; субсидії сільськогосподарським товаровиробникам; організацію та підтримку інвестиційних проектів і страхування виробничо-господарської діяльності. Так, наприклад, економічному механізму властива організаційна складова, що здійснює прояв у функції організації процесів, їх функціонуванні та регулюванні його інститутів. Будь-яка економічна діяльність не може бути здійснена без організаційного супроводу, а процес управління – без реалізації функції організації і планування. Економічний механізм забезпечується через функціонування конкретних економічних інтересів у тих чи інших формах, реалізація таких інтересів не може відбуватися без

участі суб'єктів цього процесу, представлених у різних організаційних формах. Саме тому економічний механізм передбачає наявність організаційної складової як незмінної присутності.

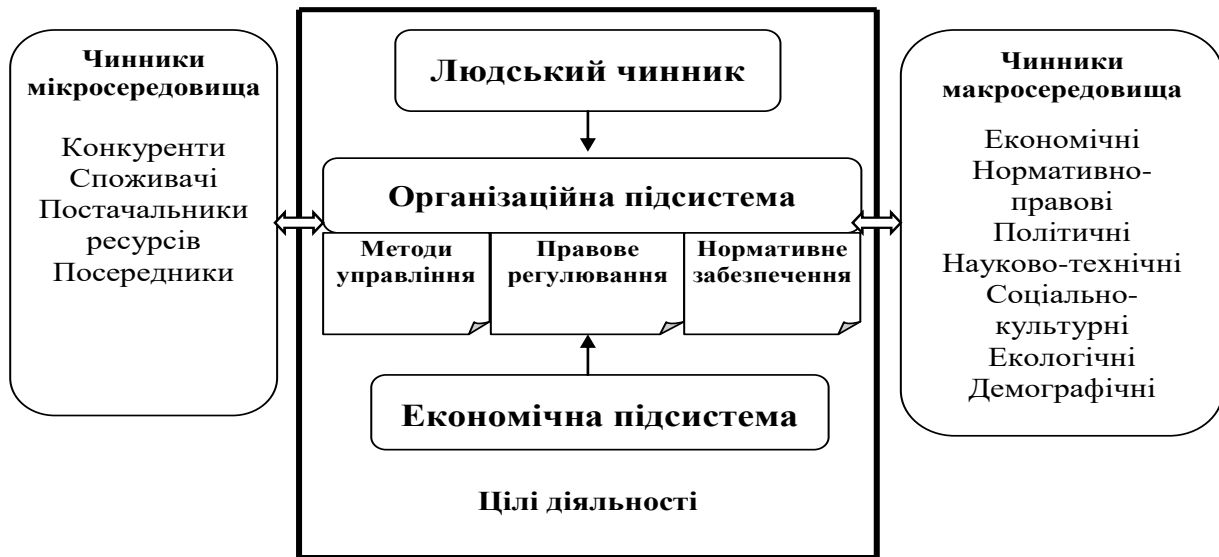

Рис. 1. Організаційно-економічне забезпечення функціонування суб'єктів господарювання в аграрному секторі економіки

Джерело: самостійна розробка

Окремі автори, здійснюючи поділ організаційно-економічного механізму розвитку сільського господарства, до організаційних складових зараховують: вибір організаційних форм підприємницьких структур; планування та організацію діяльності підприємницьких структур; стимулювання ефективності інноваційної діяльності підприємницьких структур; ресурсне і кадрове забезпечення; державне, галузеве й регіональне регулювання розвитку сільського господарства. До економічних складових належать: фінансування та кредитування підприємницьких структур; оподаткування підприємницьких структур; ціноутворення реалізації агропродовольчої продукції; формування інструментів трансформації галузі в інноваційний тип господарювання; страхування ризиків діяльності підприємницьких структур аграрного бізнесу; оцінка ефективності виробництва агропродовольчої продукції [27, с. 99].

При розгляді економічного механізму розвитку аграрного сектору слід враховувати те, що будь-яка економічна діяльність у бізнесі визначається необхідністю реалізації інтересів прямих та непрямих учасників цієї діяльності. Це можуть бути як економічні інтереси, що, як правило, превалюють в економічній діяльності, так і соціальні, культурні, екологічні й ін. Їх реалізація зводиться до певних форм виробництва, обміну, розподілу та споживання благ і послуг, які залежать від рівня розвитку суспільства, продуктивних сил та виробничих відносин. Ті учасники економічної діяльності, чий інтереси превалюють над іншими, хто встановлює правила гри і стежить за їх виконанням, отримують найбільшу вигоду у вигляді додаткових одиниць виробленого продукту, їх привілейоване становище визначається власністю на засоби виробництва та можливістю лобювання потрібних законів. Однак інші учасники механізму господарювання також реалізують свої інтереси, але з меншою вигодою. За відсутності інтересів або неможливості їх реалізації немає тієї рушійної сили, яка приводить у дію весь економічний механізм господарювання. Окремі науковці зазначають, що, уміло застосовуючи важелі організаційно-економічного механізму, управлінські структури аграрного бізнесу мають можливість розвивати стратегічні напрями на основі виявлення внутрішньогосподарських резервів і визначення способів підвищення інноваційної активності сільськогосподарських підприємств [28, с. 104]. Й. С. Завадський вважає, що економічний механізм – це складовий елемент господарського механізму, який охоплює економічні стимули (державні економічні стимули виробництва й матеріальні стимули праці) та важелі (планування, госпрозрахунок, фінансування, умови реалізації продукції, виробничо-технічне обслуговування, умови господарювання, різні ліміти, собівартість продукції, рентабельність виробництва тощо) [29, с. 81].

При цьому, як слушно зазначає О. М. Сьомін, «різноманіття економічних механізмів... відображає умови їх функціонування» [30, с. 8]. Виділення різних видів механізмів, таких як «економічний механізм», «фінансово-кредитний механізм», «ринковий механізм» й ін., пов'язане з умовами функціонування економіки загалом і проявом окремих економічних процесів зокрема. Ще А. Кульман вказував, що можна говорити про існування величезної кількості економічних механізмів. Якщо враховувати те, що механізми – це системи взаємозв'язків економічних явищ, які виникають у певних умовах під впливом початкового імпульсу, то теоретично економічних механізмів може існувати стільки, скільки існує різних

імпульсів у кожній системі взаємопов'язаних явищ за заданих умов. В. Ю. Ільїн вважає, що економічний механізм аграрного підприємства – це сукупність методів та форм управління виробництвом на основі використання економічних законів і категорій. Він насамперед визначає місце аграрного підприємства у міжгалузевих проявах продуктивних сил та виробничих відносин [31, с. 313].

Отже, економічний механізм ототожнюється із сукупністю взаємопов'язаних і взаємозумовлених економічних регуляторів, які діють як система економічних важелів та інструментів регулювання і стимулювання відтворювального процесу, комплекс конкретних економічних регуляторів, методів, прийомів і засобів економічного впливу на зростання та підвищення ефективності виробництва в сільському господарстві, що поєднують дію ринкових законів і державної аграрної політики та забезпечують ефективність, стійкість і адаптивність виробничої системи до ризикових внутрішнього та зовнішнього середовищ. Для нього є характерними конфлікт інтересів економічних суб'єктів аграрного сектору, високий рівень витрат і споживання ресурсів, монопольний тиск на ринок посередників, переробки та торгівлі, диспаратний обмін між стадіями відтворювального процесу. Важливий аспект полягає в тому, що економічний механізм опосередковує і пов'язує всі рівні управління, формуючи рамкові умови функціонування суб'єктів галузі.

Організаційний механізм трактують як сукупність механізмів нижчого рівня, наприклад, організації управління, корпоративного планування, організаційно-технічних та інформаційних механізмів, роблячи акцент на організаційних аспектах розвитку виробничих систем, виділяючи в його структурі елементи виробничого процесу (трудові ресурси, засоби і предмети праці, інформацію), способи організації зв'язків між ними, організаційні форми, методи, правові норми, що забезпечують функціонування й удосконалення виробничої системи. Доцільно розглядати організаційний механізм крізь призму методів управління, коли акцент робиться на структурі органів управління, організації праці керівників і фахівців, інформаційному та технічному забезпеченні управління.

Саме через наявний термінологічний апарат можна розкрити зміст і якісні характеристики організаційного механізму, охарактеризувати закономірності та евристичні засади його функціонування, виявити складні взаємозв'язки з іншими категоріями, визначити методологічний інструментарій впливу на напрямки і динаміку розвитку. В. Ю. Ільїн організаційний механізм управління аграрним підприємством розуміє як сукупність різноманітних за своєю природою конкретних організаційних дій, покликаних організувати в інтересах власника ефективну діяльність аграрного підприємства як виробничо-господарської та соціальної системи, що діє в умовах мінливих потреб суспільства і нестабільності зовнішнього середовища [31, с. 312–313]. Отже, організаційний механізм – це система прямих та зворотних зв'язків, які мають характер інформаційних потоків, управлінських рішень і організаційно-адміністративних дій, що базуються на процесі взаємодії суб'єктів господарювання один з одним з приводу господарської діяльності.

Дуальність організаційної структури сільського господарства виявляється у наявності в ньому двох секторів – корпоративного й індивідуального. Корпоративний сектор виробників сільськогосподарської продукції об'єднує сільськогосподарські підприємства різних організаційно-правових форм: державні підприємства, приватні підприємства, господарські товариства, виробничі кооперативи тощо. Вони мають право юридичної особи та здійснюють виробничу діяльність в аграрному секторі.

Законодавство є базисом побудови і функціонування організаційно-економічного механізму, найважливішим його елементом. Нормативно-правове регулювання аграрного сектору здійснюється законами України, постановами Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства аграрної політики і продовольства України, тобто як за допомогою законів та нормативних актів загальної дії, що регламентують діяльність галузі, так і за допомогою спеціалізованої законодавчої бази.

Проаналізувавши підходи науковців у питанні сутності організаційно-економічного механізму розвитку аграрного сектору, можемо стверджувати, що центральним елементом стає організаційний механізм, який є системою взаємодії форм та методів ведення господарства. Економічний механізм – це інструмент ефективного використання ресурсів у процесі виробництва. Складовою цього механізму є ринкова структура організації виробництва, тобто здатність організаційної складової здійснювати поєднання і залучення тих елементів та компонент функціонування аграрного сектору в процесі реалізації його головної мети, які відповідають об'єктивним викликам, що створюються в межах сучасної продовольчої безпеки.

Отже, організаційний механізм слід розглядати як систему взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих організаційних заходів, що забезпечують стале функціонування та розвиток виробничої системи в ризикових умовах сучасної економіки. Організаційний механізм в аграрному секторі національної економіки є сукупністю функціонально взаємопов'язаних юридичних і фізичних осіб різних організаційних форм, які взаємодіють між собою у процесі виробництва, переробки та руху товару сільськогосподарської продукції, а також системи господарських зв'язків, що виникають між ними, способів, форм і методів організації виробництва. Мета функціонування та вдосконалення організаційного механізму полягає у формуванні системи організаційних взаємовідносин, які

забезпечують сталий розвиток і адаптацію до ризикових умов ринкової економіки виробничої системи аграрного сектору національної економіки України.

Організаційно-економічний механізм необхідно розглядати як систему організаційних, економічних, правових, управлінських та регулюючих дій, способів й прийомів, які впливають на економічні показники діяльності аграрних підприємств. Організаційно-економічний механізм залежить від характеру та форми відносин власності (акції, земельні частки, майнові паї, фонди), порядку утворення статутного капіталу, прав і обов'язків членів колективу, принципів матеріального стимулювання та розподілу доходу. Зміст організаційно-економічного механізму розвитку аграрного сектору значною мірою визначається створенням необхідних умов для кількісних і якісних перетворень суб'єктів господарювання.

До складу основних компонентів організаційно-економічного механізму аграрного сектору входять: створення суб'єктів ринкового типу, інфраструктура аграрного ринку, організація земельних відносин, система управління аграрною сферою, розвиток сільського підприємництва та сільськогосподарської обслуговуючої кооперації, створення програм сільського та інвестиційно-інноваційного розвитку, система державного контролю та логістики, кредитування і банківські послуги, страхування сільськогосподарських ринків, підтримка держави, цінове та митно-тарифне регулювання, матеріально-технічне забезпечення, оподаткування, ринок цінних паперів [32, с. 4]. У наукових колах щодо складових елементів організаційного механізму існують різні бачення, проте основою організаційного механізму вважається система планування і прогнозування діяльності, яка окреслює основні вектори розвитку на певний період.

Інструментами організаційно-економічного механізму розвитку аграрного сектору є: організаційні, економічні, кадрові, маркетингові, виробничі та інноваційні складові, державне і нормативно-правове регулювання діяльності суб'єктів господарювання. Організаційно-економічний механізм аграрного сектору з поділом його на окремі підгалузі має чітко виражену специфіку, зумовлену насамперед особливостями виробництва. Особливо виділяються масовість споживання та висока соціальна значущість продукції, високий ступінь державного регулювання, що здійснюється через виробничі й тарифні квоти, імпорتنі мита, санітарні та фітосанітарні заходи, дотації і субсидії виробникам.

Нині сільськогосподарське виробництво й аграрна економіка України стоять перед стратегічним вибором виробничих і соціальних пріоритетів у своєму розвитку. Реформування системи організаційно-економічних відносин, яке досі відбувається, виходить за межі одного сектору національної економіки і є викликом не лише для окремих товаровиробників продукції, галузей тощо – воно активно впливає на удосконалення існуючих та формування якісно нових взаємовідносин у суспільстві. За своєю суттю галузевий організаційно-економічний механізм господарювання – це система організаційно-економічних відносин, що вміщує саморегульовану систему функціонування і взаємодії сільськогосподарських товаровиробників різних організаційно-правових форм з іншими ринковими агентами, економічні зв'язки між якими базуються на еквівалентності обміну при обґрунтованому та раціональному рівні втручання держави. Організаційно-економічний механізм охоплює сформовану систему цілей, ресурсних обмежень й інформаційного забезпечення, а також систему показників оцінки економічної результативності. Його структура щодо всіх галузей аграрного сектору може бути представлена як сукупність норм організаційного, економічного, правового і соціального характеру, що дає змогу сільськогосподарським товаровиробникам ефективно взаємодіяти з іншими учасниками виробничо-товарних відносин на ринку.

Висновки з проведеного дослідження. Організаційно-економічний механізм господарювання формується під впливом та координацією спільної діяльності суб'єктів господарювання, переробних галузей і агропродовольчого ринку. Залежно від того, яким чином формуються відносини між вітчизняними виробниками аграрної продукції, на якому рівні розвитку та функціонування перебуває підприємство, залежать не тільки позиція і стійкість окремо взятої ринкової одиниці, а й розвиток усього аграрного сектору. Основні напрямки сталого розвитку сільськогосподарських підприємств та ринку аграрної продукції мають бути реалізовані за такими стратегічними напрямками:

- покращення якісних характеристик продукції, що випускається, для відповідності вимогам, які пред'являються відповідно до стандартів якості;
- підвищення ефективності виробництва на основі впровадження якісно нових ресурсощадних технологій, мотивації персоналу, покращення умов праці й формування організаційної культури;
- удосконалення організаційно-технологічного процесу, спрямованого на дотримання сучасних агротехнологій у сільському господарстві;
- нарощування ринкового потенціалу шляхом реструктуризації системи збуту і логістики, оперативне реагування на потреби ринку з урахуванням вимог споживачів.

Таким чином, вдосконалення організаційно-економічного механізму розвитку аграрного сектору національної економіки дасть змогу вирішувати цілий комплекс питань пов'язаних з формуванням ефективного товарного виробництва, механізму просування продовольства до споживача, зниження витрат, консолідації значних фінансових ресурсів для розвитку галузей рослинництва і тваринництва, формування продовольчих фондів та забезпечення підтримки вітчизняного товаровиробника.

Бібліографічний список

1. Сідельникова І. В. Аграрний сектор національної економіки: тенденції та перспективи розвитку в умовах глобалізації / І. В. Сідельникова // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Економіка». – 2013. – Вип. 13. – С. 170–176.
2. Економічна енциклопедія : в 3 т. Т 2 / [редкол.: С.В. Мочерний (відпов. ред.) та ін.]. – К. : Академія, 2000–2002. – 848 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К., Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
4. Сліпушко О. М. Тлумачний словник чужомовних слів в українській мові. Правопис. Граматика / О. М. Сліпушко. – К.: Криниця, 1999. – 511 с.
5. Собственность и хозяйственный механизм в условиях обновления экономики / Под ред. В. С. Мочерного. – Львов : Свит, 1993. – 176 с.
6. Абалкин Л. Что такое хозяйственный механизм? / Л. Абалкин. – М. : Мысль, 1980. – 75 с.
7. Месель-Веселяк В. Я. Організаційно-економічні умови розвитку аграрного виробництва в Україні / В. Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2010. – № 9. – С. 3–12.
8. Лузан Ю.Я. Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку агропромислового виробництва України: теоретично-методологічний аспект / Ю.Я. Лузан // Економіка АПК. – 2011. – № 2. – С. 3–12.
9. Бойко Л. М. Наукові засади організаційного регулювання земельних відносин у сільському господарстві / Л. М. Бойко // Економіка АПК. – 2011. – № 2. – С. 13–18.
10. Коваль А. А. Особливості формування організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю підприємства / А. А. Коваль // Вісник КНУТД. – 2011. – №2. – С. 40–47.
11. Малюга Л. М. Організаційно-економічний механізм стимулювання інноваційної діяльності АПК / Л. М. Малюга, А. С. Музиченко // Економіка АПК. – 2009. – № 11. – С. 38–43.
12. Довгань Л.Є. Формування організаційно-економічного механізму ефективного управління підприємством / Л.Є. Довгань, Г.О. Дудукало // Економічний вісник НТУУ «КПІ». – 2012. – № 9. – С. 253–258.
13. Мазлоев В. З. Механизмы институциональных преобразований агропромышленных объединений / В. З. Мазлоев // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. – 2005. – № 7. – С. 37–40.
14. Ахмедова Ж. А. Организационно-экономический механизм функционирования и развития аграрной сферы депрессивного региона : автореф. дис. на соискание уч. степени докт. экон. наук / Ж. А. Ахмедова. – М., 2012. – 41 с.
15. Лисенко Ю. Організаційно-економічний механізм управління підприємством / Ю. Лисенко, П. Єгоров // Економіка України. – 1997. – № 1. – С. 86–87.
16. Цхурбаева Ф. Х. Организационно-экономический механизм управления предприятиями АПК / Ф. Х. Цхурбаева, И. Т. Фарниева // TERRA ECONOMICUS. – 2009. – Т. 7, № 2–3. – С. 151–154.
17. Могильний О.М. Регулювання аграрної сфери / О.М. Могильний. – Ужгород: ІВА, 2005. – 400 с.
18. Шилова О. Ю. Організаційно-економічне забезпечення розвитку підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук : спец. 08.00.04 / О. Ю. Шилова. – Донецьк, 2009. – 24 с.
19. Бутенко В. М. Організаційно-економічний механізм підвищення ефективності соціальної сфери села / В. М. Бутенко // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2004. – Вип. 2 (26), т. 2. – С. 38–40.
20. Садеков А. А. Управление предприятием в условиях кризиса : моногр. / А. А. Садеков, В. В. Цурик. – Донецк : ДонГУЭТ, 2006. – 178 с.
21. Матвеева Е. Е. Организационно-экономический механизм развития специализации производства молока (теория, методология, практика) : автореф. дис. на соискание уч. степени докт. экон. наук / Е. Е. Матвеева. – М., 2010. – 50 с.
22. Саблук П. Т. Формування міжгалузевих відносин: проблеми теорії і методології / П. Т. Саблук, М. Й. Малік, В. А. Валентинов. – К. : ІАЕ, 2002. – 294 с.
23. Теория управления: учебник / под ред. Ю. В. Васильева, В. Н. Парахиной, Л. И. Ушвицкого. – [2-е изд., доп.]. – М. : Финансы и статистика, 2007. – 608 с.
24. Крюкова І. О. Організаційно-економічний механізм розвитку аграрних формувань. / І. О. Крюкова // Аграрний вісник Причорномор'я. – 2010. – Вип. 53. – С. 126–131.
25. Пархоμεць М. К. Організаційно-економічний механізм забезпечення доходності сільськогосподарських підприємств: теорія, методика, практика : моногр. / М. К. Пархоμεць, В. В. Гудак. – Тернопіль : ТНЕУ, 2014. – 256 с.
26. Кундиус В. А. Экономика АПК / В. А. Кундиус. – Барнаул : АГТУ, 2007. – 669 с.
27. Тивончук С. О. Організаційно-економічний механізм активізації інноваційного розвитку агропродовольчого комплексу України в ринкових умовах: концептуальні та методичні положення / С. О. Тивончук, Я. О. Тивончук // Економіка АПК. – 2013. – № 7. – С. 98–105.

28. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. – К. : ННЦ “ІАЕ”, 2012. – 182 с.
29. Завадський Й. С. Управління сільськогосподарським виробництвом у системі АПК : підруч. / Й. С. Завадський. – К. : Вища школа, 1992. – 367 с.
30. Семин А. Н. Научные основы формирования экономических механизмов: формы, типы, виды / А. Н. Семин // Агротранспортная политика России. – 2012. – № 5. – С. 5–12.
31. Ільїн В. Ю. Глобалізація та її вплив на конкурентоздатність підприємств аграрного сектору економіки України : моногр. / В. Ю. Ільїн. – Луганськ : Ноулідж, 2014. – 436 с.
32. Лузан Ю. Я. Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку агропромислового виробництва України: теоретично-методологічний аспект / Ю. Я. Лузан // Економіка АПК. – 2011. – № 2. – С. 3–12.

References

1. Sidelnykova, I. V. (2013), “Agricultural sector of the national economy: trends and prospects of development in the conditions of globalization”, *Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody*, Iss. 13, pp. 170–176.
2. Mochernyi, S.V. (2000), *Ekonomichna entsyklopediia* [The economic encyclopedia], Vydavnychi tsentr «Akademii», Kyiv, Ukraine, vol. 2, 848 p.
3. Busel, V.T. (2005), *Velykyi tumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [Great Dictionary of the Ukrainian language], Irpin, Kyiv, Ukraine, 1728 p.
4. Slipushko, O.M. (1999), *Tumachnyi slovnyk chuzhomovnykh sliv v ukrainskii movi. Pravopys. Hramatyka* [Explanatory Dictionary of foreign-language words in the Ukrainian language. Spelling. Grammar], Krynytsia, Kyiv, Ukraine, 511 p.
5. Mochernyy, S.V. (1993), *Sobstvennost i khozyaystvennyy mekhanizm v usloviyakh obnovleniya ekonomiki* [Ownership and economic mechanism in the conditions of economic renewal], Lviv, Ukraine, 176 p.
6. Abalkin, L. (1980), *Chto takoye khozyaystvennyy mekhanizm?* [What is an economic mechanism?], Mysl', Moscow, Russia, 75 p.
7. Mesel-Veseliak, V.Ya. (2010), “Organizational-economic conditions of the agrarian production development in Ukraine”, *Ekonomika APK*, no.9, pp. 3–12.
8. Luzan, Yu.Ya. (2011), “Organizational and economic mechanism of ensuring the development of agro-industrial production in Ukraine: theoretical and methodological aspect”, *Ekonomika APK*, no. 2, pp. 3–12.
9. Boiko, L.M. (2011), “Scientific principles of organizational regulation of land relations in agriculture”, *Ekonomika APK*, no. 2, pp. 13–18.
10. Koval, A.A. (2011), “Features of formation of organizational and economic mechanism of management of innovative activity of the enterprise”, *Visnyk KNUTD*, no. 2, pp. 40–47.
11. Maliuha, L.M. and Muzychenko, A. S. (2009), “Organizational-economic mechanism of stimulation of innovation activity of agroindustrial complex”, *Ekonomika APK*, no. 11, pp. 38–43.
12. Dovhan, L.Ye. and Dudukalo, H.O. (2012), “Formation of Organizational and Economic Mechanism for Effective Enterprise Management”, *Ekonomichniy visnyk NTUU «KPI»*, no. 9, pp. 253–258.
13. Mazloyev, V.Z. (2005), “Mechanisms of institutional transformations of agro-industrial associations”, *Ekonomika sel'skokhozyaystvennykh i pererabatyvayushchikh predpriyatiy*, no. 7, pp. 37–40.
14. Akhmedova, ZH.A. (2012), “Organizational and economic mechanism of functioning and development of agrarian sphere of depressive region”, Thesis abstract for Doct. Sc. (Economic), Moscow, Russia, 41 p.
15. Lysenko, Yu. and Yehorov, P. (1997), “Organizational-economic mechanism of enterprise management”, *Ekonomika Ukrainy*, no. 1, pp. 86–87.
16. Tskhurbayeva, F.KH. and Farniyeva, I.T. (2009), “Organizational and economic mechanism of management of agroindustrial enterprises”, *TERRA ECONOMICUS*, vol. 7, no. 2–3, pp. 151–154.
17. Mohylnyi, O.M. *Rehulivannia ahrarnoi sfery* [Regulation of the agrarian sphere], IVA, Uzhhorod, Ukraine, 400 p.
18. Shylova, O.Yu. (2009), “Organizational and economic support of the enterprise development”, Thesis abstract for Cand. Sc. (Economic), 08.00.04, Donetsk, Ukraine, 24 p.
19. Butenko, V.M. (2004), “Organizational and Economic Mechanism for Increasing the Efficiency of the Social Sphere of the rural”, *Visnyk ahrarnoi nauky Prychornomia*, Iss. 2 (26), vol. 2, pp. 38–40.
20. Sadekov, A.A. and Tsurik, V.V. (2006), *Upravleniye predpriyatiyem v usloviyakh krizisna* [Management of the enterprise in crisis conditions], DonGUET, Donetsk, Ukraine, 178 p.
21. Matveyeva, Ye.Ye. (2010), Organizational and economic mechanism of development of specialization of milk production (theory, methodology, practice), Thesis abstract for Doct. Sc. (Economic), Moscow, Russia, 50 p.
22. Sabluk, P.T., Malik, M.Y. and Valentynov, V.A. *Formuvannia mizhhaluzevykh vidnosyn: problemy teorii i metodologii* [Formation of intersectoral relations: problems of theory and methodology], IAE, Kyiv, Ukraine, 294 p.

23. Vasilyev, YU.V., Parakhina, V.N. and Ushvitskiy, L.I. (2007), *Teoriya upravleniya* [Theory of Management], Finansy i statistika, Moscow, Russia, 608 p.
24. Kriukova, I.O. (2010), "Organizational and economic mechanism of agrarian formations development", *Ahrarnyi visnyk Prychornomoria*, Iss. 53, pp. 126–131.
25. Parkhomets, M.K. and Hudak, V.V. (2014), *Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm zabezpechennia dokhidnosti silskohospodarskykh pidpriemstv rehionu: teoriia, metodyka, praktyka* [Organizational and economic mechanism to ensure profitability of agricultural enterprises in the region: theory, methodology, practice], monograph, VPTs Ekonomichna dumka, Ternopil, Ukraine, 256 p.
26. Kundius, V.A. (2007), *Ekonomika APK* [AIC Economics], ASTU, Barnaul, Russia, 669 p.
27. Tyvonchuk, S.O. and Tyvonchuk, Ya.O. (2013), "Organizational and economic mechanism of activation of innovative development of agro-food complex of Ukraine in market conditions: conceptual and methodological provisions", *Ekonomika APK*, no. 7, pp. 98–105.
28. Lupenko, Yu.O. and Mesel-Veseliak, V.Ya. (2012), *Stratehichni napriamy rozvytku silskoho gospodarstva Ukrainy na period do 2020 roku* [Strategic directions of development of agriculture of Ukraine for the period up to 2020], NNTs "IAE", Kyiv, Ukraine, 182 p.
29. Zavadskiy, Y.S. (1992), *Upravlinnia silskohospodarskym vyrobnytstvom u systemi APK* [Management of agricultural production in the system of agroindustrial complex], Vyshcha shkola, Kyiv, Ukraine, 367 p.
30. Semin, A.N. (2012), "Scientific foundations of the formation of economic mechanisms: forms, types", *Agroprodovolstvennaya politika Rossii*, no. 5, pp. 5–12.
31. Ilin, V.Yu. (2014), *Hlobalizatsiia ta yii vplyv na konkurentozdatnist pidpriemstv ahrarnoho sektoru ekonomiky Ukrainy* [Globalization and its Impact on the Competitiveness of Enterprises in the Agrarian Sector of Ukraine's Economy], Noulidzh, Luhansk, Ukraine, 436 p.
32. Luzan, Yu.Ya. (2011), "Organizational and economic mechanism of ensuring the development of agro-industrial production in Ukraine: theoretical and methodological aspect", *Ekonomika APK*, no. 2, pp. 3–12.

Пуцентейло П.Р., Костецкий Я.І. ТЕОРЕТИКО – МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ КАТЕГОРІЇ «ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ»

Мета. Розгляд і вивчення особливостей організаційно-економічного механізму розвитку аграрного сектора, які є важливим методологічним завданням і результатом наукового узагальнення виробничо-господарської практики.

Методика дослідження. Теоретичною та методологічною основою є положення економічної теорії, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених. Використано такі методи дослідження: діалектичний метод пізнання – при дослідженні трансформації відносин у галузі; теоретичного узагальнення і порівняння – для розвитку понятійного апарату; методи аналізу і синтезу – для деталізації об'єкта дослідження; абстрактно-логічний – при теоретичному узагальненні сутності та методів формування механізмів управління галузі; графічний – для наочного відображення структури галузі.

Результати дослідження. Обґрунтовано, що аграрний сектор, як складова частина національної економіки, розвивається під дією об'єктивних законів ринку. Виявлено, що у процесі сільськогосподарського виробництва між суб'єктами господарювання встановлюються певні економічні відносини, що за своєю суттю є сукупністю різних елементів ринкової економіки. Розглянуто визначення поняття «механізм», «організаційно-економічний механізм», вивчено використання цих понять в економічній науці.

Наукова новизна результатів дослідження. Встановлено, що організаційно-економічний механізм у структурі господарського механізму аграрного сектору в дослідженнях різних авторів доцільно структурувати, як: форма організаційно-економічних відносин; система форм, методів, важелів, інструментів впливу на економіку в межах чинного правового поля; система організації суспільного виробництва з властивими їй функціями; елемент системи вищого рівня; керуюча підсистема економіки; сукупність форм і методів господарювання.

Практична значущість результатів дослідження. Проведений аналіз понятійного апарату дав змогу виявити варіативність підходів у науковій літературі до визначення категорії «організаційно-економічний механізм аграрного сектору». Вирішення цієї проблеми щодо організаційно-економічного механізму аграрного сектору має корелювати у співвіднесенні його з внутрішньою структурою організаційно-економічних відносин, що формують його об'єктивну основу. Обґрунтовано, що їх складність дає змогу виділити вже в межах організаційно-економічного механізму дві складові – організаційну та економічну – й уявити організаційно-економічний механізм у вигляді блокової моделі, що містить два відносно самостійних блоки (механізм нижчого рівня) – організаційний і економічний, а також інструменти реалізації заходів, які належать до макро-, мезо- та макрорівнів. Отримані результати дослідження сприяють забезпеченню наукового узагальнення виробничо-господарської діяльності.

Ключові слова: аграрний сектор, механізм, економічний механізм, організаційний механізм, організаційно-економічний механізм, суб'єкти господарювання.

Putsenteilo P.R., Kostetskiy Ya.I. THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE TRACKING OF THE CATEGORY "ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL SECTOR OF ECONOMY"

Purpose. The aim of the article is the consideration and study of the peculiarities of the organizational and economic mechanism for the development of the agrarian sector, which are an important methodological task and the result of a scientific generalization of industrial and economic practices.

Methodology of the research. The position of economic theory, scientific works of domestic and foreign scientists are the theoretical and methodological basis. The following research methods are used: the dialectical method of cognition – in the study of the transformation of relations in the industry; theoretical generalization and comparison – for the development of the conceptual apparatus; methods of analysis and synthesis – for the detailed study of the object; abstract and logical – in the theoretical generalization of the essence and methods of forming the mechanisms of management of the industry; graphical – for the visual display of the structure of the industry.

Research results. It is substantiated that the agrarian sector, as an integral part of the national economy, develops under the influence of objective market laws. It is revealed that certain economic relations established between economic entities in the process of agricultural production, which in essence is a set of different elements of a market economy. The definition of the concept of “mechanism”, “organizational and economic mechanism” is considered, the use of these concepts in economic science has been studied.

Scientific novelty of the research results. It is established that the organizational and economic mechanism in the structure of the economic mechanism of the agrarian sector in the research of different authors should be structured as: the form of organizational and economic relations; system of forms, methods, levers, instruments of influence on the economy within the current legal field; a system of organization of social production with its inherent functions; element of the system of the highest level; control subsystem of economy; set of forms and methods of management.

The practical significance of the research results. The analysis of the conceptual apparatus made it possible to identify the variability of approaches in the scientific literature to the definition of the category “organizational and economic mechanism of the agrarian sector”. The solution of this problem regarding the organizational and economic mechanism of the agrarian sector should be correlated in its correlation with the internal structure of organizational and economic relations, forming its objective basis.

It is substantiated that their complexity makes it possible to allocate two components organizational and economic within organizational and economic mechanism, and present the organizational and economic mechanism in the form of a block model containing two relatively independent units (the mechanism of the lower level) – organizational and economic, and as well as tools for implementing measures that belong to the macro-, meso- and macro levels. The obtained results of the research contribute to the scientific generalization of production and economic activity.

Key words: agrarian sector, mechanism, economic mechanism, organizational mechanism, organizational and economic mechanism, subjects of management.

Пуцентейло П.Р., Костецкий Я.И. ТЕОРЕТИКО – МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ТРАКТОВКЕ КАТЕГОРИИ «ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ МЕХАНИЗМ РАЗВИТИЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ»

Цель. Рассмотрение и изучение особенностей организационно-экономического механизма развития аграрного сектора, который является важным методологической задачей и результатом научного обобщения производственно-хозяйственной практики.

Методика исследования. Теоретической и методологической основой являются положения экономической теории, научные труды отечественных и зарубежных ученых. Используются следующие методы исследования: диалектический метод познания – при исследовании трансформации отношений в отрасли; теоретического обобщения и сравнения – для развития понятийного аппарата; методы анализа и синтеза – для детализации объекта исследования; абстрактно-логический – при теоретическом обобщении сущности и методов формирования механизмов управления отрасли; графический – для наглядного отображения структуры отрасли.

Результаты исследования. Обосновано, что аграрный сектор, как составная часть национальной экономики, развивается под действием объективных законов рынка. Выявлено, что в процессе сельскохозяйственного производства между субъектами хозяйствования устанавливаются определенные экономические отношения, что по своей сути является совокупностью различных элементов рыночной экономики. Рассмотрены определение понятия «механизм», «организационно-экономический механизм», изучено использование этих понятий в экономической науке.

Научная новизна исследования. Установлено, что организационно-экономический механизм в структуре хозяйственного механизма аграрного сектора в исследованиях различных авторов целесообразно структурировать, как: форма организационно-экономических отношений; система форм, методов, рычагов, инструментов воздействия на экономику в рамках действующего правового поля; система организации общественного производства с присущими ей функциями; элемент системы более высокого уровня; управляющая подсистема экономики; совокупность форм и методов хозяйствования.

Практическая значимость результатов исследования. Проведенный анализ понятийного аппарата позволил выявить вариативность подходов в научной литературе к определению категории «организационно-экономический механизм аграрного сектора». Решение проблемы развития организационно-экономического механизма аграрного сектора должно коррелировать в соотношении его с внутренней структурой организационно-экономических отношений, формирующих его объективную основу. Обосновано, что их сложность позволяет выделить уже в пределах организационно-экономического механизма две составляющие – организационную и экономическую – и представить организационно-экономический механизм в виде блочной модели, который содержит два относительно самостоятельных блока (механизм низшего уровня) – организационный и экономический, а также инструменты реализации мероприятий, относящихся к макро-, мезо- и макроуровня. Полученные результаты исследования способствуют обеспечению научного обобщения производственно-хозяйственной деятельности.

Ключевые слова: аграрный сектор, механизм, экономический механизм, организационный механизм, организационно-экономический механизм, субъекты хозяйствования.